

Uvažování o deníku jako literární (nebo obecněji umělecké) formě s sebou nese vždy řadu problémů, a to na mnoha úrovních. Deníky můžeme pojímat čistě literárně-teoreticky – z hlediska literárního žánru; na základě naratologických kategorií, jako je čas, adresát, fabule versus syžet; z pohledu literárně-historického, textologického, můžeme je interpretovat nebo hodnotit. Stejně tak se ale na konkrétní deníkové texty i na deník jako fenomén můžeme dívat z pozic psychologie (i psychiatrie), filozofie, sociologie, historie nebo třeba didaktiky či kriminalistiky.

Každý pohled může mít svůj smysl, často však jedině v kontextu jednoho konkrétního deníku, a někdy dokonce jen v rámci jednoho jediného deníkového záznamu. Deník jako předmět zkoumání se totiž zároveň neustále vzpírá každému zobecnění a jasnému vymezení. Dosud se tak vedou různě zaměřené diskuse o jeho postavení v systému literárních útvarů (Je deník žánr? Jaká jsou pak jeho žánrová omezení?) i vztahu mezi uměním a skutečností vůbec (deník jako literární artefakt a deník jako dokument).

Většinu z těchto potíží můžeme hledat v okolnostech a důvodech vzniku deníku, tedy v oblasti mimoliterární a literárním měřítkům nepodléhající. Deník málokdy vzniká jako záměrné literární dílo, a přece se jím po svém vydání stane. Známe však převážně jen ty deníky, které tuto hranici překročily, a rozhodně jen tyto můžeme zkoumat o hodnotit. Přitom se však do každé reflexe deníku neustále vracíme i úvahy o tom, co a jak se s ním i s jeho autorem dělo, než svou privátní sféru opustil. Konflikt mezi jeho původní nezáměrností a soukromým charakterem (a z toho vyplývající formou i obsahem), a pozdějším zliterárněním tak způsobuje problémy nejen teoretikům, ale i jeho vydavatelům, kritikům a případně i samotnému autorovi či jeho okolí.